

Kérdések a reformpedagógiáról

A reformpedagógia (reformpedagógiák) ezredvégi helyzete állt a középpontban a Nagykőrösön, a Református Tanítóképző Főiskolán a *Pedagógia és iskolaügy a harmadik évezred küszöbén* címmel megrendezett konferencián. A rendező intézményt feljogosítja a kérdésfeltevésre az, hogy a fővárosi főiskolai tanár, neveléstörténész *Németh András* szakmai irányításával éppen Nagykőrös válik egy kései honosítás (ti. a Jenaplan-iskoláé) székvárosává – Nagykőrösön, a budapesti Lenhossék utcában és Perbálon működnek Jenaplan-tanulócsoportok –, továbbá, hogy a kőrösi képző fontos végvára a drámapedagógiánk (itt tanít *Debreczeni Tibor*). Egyszóval a *református* intézményben helyet talált magának a *reform* szelleme is, ahogyan ezt *Nagy István* főigazgató hangsúlyozta.

A német, holland, s határainkon kívüli magyar pedagógiai szakemberekkel gazdagított tanácskozó grémiumnak – a gyakorlati bemutatók, műhelymunkák szemlélése, vitatása mellett – módjában állt, s módjában áll ezután is eltöprengeni a reformpedagógia ezredvégi helyzetének alapkérdésein.

Összefér-e a nagyhagyományú egyházi nevelés a modernizációs ihletésű alternatív pedagógiákkal – vetődik fel mindjárt az első kérdés? Elhangzottak mellette s ellene szóló válaszok is.

Hasonlóan izgalmas kérdésfeltevés volt: a magyarságuk megőrzésének drámai küzdelmei közepette helytálló felvidéki, erdélyi, kárpátaljai magyar pedagógusnak szüksége van-e a jobbára nyugat-európai, tengerentúli ihletésű „új nevelési” technikákra és eszmékre? Elhangzottak mellette s ellene szóló válaszok is.

A reformpedagógia (reformpedagógiák), alternatív pedagógiák hazai terjedésének periodizációja is továbbgondolandó, izgalmas kérdés. Volt-e törés az 1918-19-es forradalmak után a magyarországi recepcióban, vagy éppenséggel a két háború

között szerveülhetett a hivatalos neveléstudománnyal is megannyi irányzata? 1944-gyel, 1945-tel, vagy 1948-cal, vagy jelképesen *Karácsony Sándor* 1952-es halálával jelölhetjük az újabb történelmi cezúrát? Meddig tartott az utóvédharc? Vagy 1945 után igenis volt kitörölhetetlen nyomot hagyó reformpedagógiai ciklus és befolyás? S mikortól számíthatjuk az újrakézdést? Gáspár Szentlőrincével? Winkler Márta vagy Zsolnai színrelépésével? Az 1985-ös törvénnyel? 1990-nel? Igaz-e, hogy a látszólagos fagy idején, a hatvanas, hetvenes évektől a közművelődés – vagy éppen a gyermekmozgalom, az úttörők – „álsruhájában” éltek, éledtek meg reformpedagógiai hagyományok, mint ahogy ez a drámapedagógia esetében teljességgel kimutatható?

De vajon a modernizációs, mondhatni alternatív – sok szempontból élesen iskola- és társadalomkritikus – jobbára a XX. század elejének újra törekvő világszemléletében fogant pedagógiákon mit „fogott” az idő? Hiszen már látjuk, Ellen Key jóslatától eltérően egyáltalán nem lett a „gyerekeké” az elmúlt század. (Az egyik műhelyvitában éppenséggel Golding Legyek ura című regényének elvadult fiúserégében vagy Janusz Korczak és növendékei treblinkai mártíriumában vagy a Hair című musical hippitársaságában vagy éppenséggel az apját is feladó, majd bátyjai kezétől elpusztult szovjet parasztfiúban, Pavlik Morozov sorsában vagy éppen a főtí M. Ferikében látták a század gyermekországnak jelképét.) Lejárt a pedagógiai „új időknek új dalai” ideje? S mi a helyzet nálunk, Magyarországon, ahová igazán el sem érkezett? Vagy – ilyen értelmezés is elhangzott a tanácskozáson – tradícióvá nemesedve és szelidülve éppenséggel az ezredvég értékviságának „még újabb” ordas eszméivel állíthatók szembe otthontemtő, identitásteremtő, értékválasztó tartalmi és technikai? A reformpedagógiák értéktartalma és szabadságtartalma elválasztható egymástól? Kijátszható egymással szemben?

Vajon változatlan maradt-e a „tömegiskola”, mely formálisan ugyan ellenállt a

reformpedagógiai hatásoknak, ám hajszálereken mégiscsak annyi minden beszivárgott az átlagos pedagógiai kultúrába? Vajon fontos-e, hogy egyedik karakterüket őrzik, őrizzék az alternatívák, vagy szelíd eklektikában válnak hasonlóvá egymáshoz. Közös jegyeik, vagy elválasztó sajátosságaik-e a fontosabbak? (A hazai olvasók előtt jól ismert német professzor *E. Skierra* a közös vonásokat gyűjtötte egybe előadásában: ezek (1) a gyermeki szükségletek, érdekek prioritása; (2) az intellektualitáson való túllépés; (3) aktivitás, kreativitás, életszerűség felértékelődése; (4) az „egész személyiség” szem előtt tartása.)

Lesz min gondolkodnia a szakmának Nagykorós után. Akkor is, ha többféle választ ad majd a kérdésekre.

Tankönyvismertető

A Jász–Nagykun–Szolnok megyei Pedagógiai Intézet kiadásában – 200 példányban – megjelent *Csirmaz Mátvás Ének-zene és kézművesség* című – az általános iskola 1–6. osztályának szóló – programcsomagjának első három könyve:

– *Tanterv* az általános iskola 1–6. évfolyama számára (terjedelme: 84 oldal, ára: 280,- Ft)

– *Feladatgyűjtemény és útmutató* az 1–6. évfolyam számára (terjedelme: 263 oldal, ára: 590,- Ft)

– *Munkafüzet I.* (terjedelme: 48 oldal, ára: 240,- Ft)

Az alternatív ének-zenei nevelési eljárást képviselő csomag jellemzői:

1. A *Tanterv* a művészetek műveltségterületen belül az ének-zene részterületre készült, integrálva a tánc és dráma, valamint az életvitel műveltségterületben a technikához tartozó modellezés egyes részeit. Ugyanakkor lehetőséget teremt a természetismeret és az irodalom bevonására is.

A tanterv 4 szakaszra bontja a hat évet. Sajátossága a konkrét manipulációs – tárgykészítő, tárgyalgató, hangszerkészítő – cselekvéseken, hangtani megfigyelése-

ken -kísérleteken alapuló ének-zene tanítás megvalósítása.

2. A *Feladatgyűjtemény és útmutató (tanítási segédlet)* gazdag dal- és játékmagyarázatot, a zenei írás-olvasáshoz játékos feladatokat, gyakorlatokat, módszertani ajánlásokat, továbbá hangszerek elkészítésének leírását, hangtani kísérleteket tartalmaz.

Részletek a könyv tartalmából: Dalanyag (törzsanyag és kiegészítő anyag); Kapcsolatteremtő, légző hang, koncentrációs játékok, gyakorlatok; Ritmus (ritmusértékek tanításához feladatok, játékok, gyakorlatok, módszertani ajánlások); Dallam (a dallami elemek tanításához feladatok, játékok, gyakorlatok, módszertani ajánlások); A zene ábécé, a módosított hangok, hangközök; Hangerő, hangszín; Többszólamúság; Játékok, versek, kiolvasók; Népszokások, jeles napok; Hangszerkészítés-leírások; Hangtani kísérletek.

3. A *Munkafüzet I. (tanulási segédlet)* a gyerekeknek nyújt lehetőséget lépésről lépésre a zenei írás-olvasás tanulásához. Nem adott évfolyamra szól, hanem a fejlődési, haladási ütemnek megfelelően használható az 1. és a 2. évfolyam. A munkafüzet jellegzetessége a dallami elemek – szolmizációs hangok, vonalrendszer – konkrét tárgyak (hangszerek) képéhez történő asszociáláson keresztül megvalósuló elsajátíttatása, megértetése: a hangszerek, tárgyak hangja és mérete közötti összefüggések megértetése, elsajátíttatása.

A *Feladatgyűjtemény és útmutató*, valamint a *Munkafüzet* más tantervekkel is használható (az OKI tantervi adatbankban található Kútbanéző komplex művészeti tantervhez, valamint a Humanisztikus Kooperatív Tanulás tantervéhez kimondottan használható, de más tantervek is lehetővé teszik a tárgy tanításakor használatukat).

A könyvek megrendelhetők: Jász–Nagykun–Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet, 5000 Szolnok, Mária u. 19. Tel.: 06-56-371-604.

Városvédők – városismerők

A Budapesti Városvédő Egyesület és a TKM Egyesület nagyszabású, mégis családias hangulatú vetélkedősorozatot rendezett a budai Várban, a Budapest Történeti Múzeumban. A téma és az ünnepi alkalom: a főváros 125. születésnapja. A vetélkedés a Televízió képernyője előtt folytatódik ősszel.

Ősember megéledt lakóhelye

Százhalombatta legújabb látványossága a Matrica (mátrika) Múzeum. A régészeti lelőhely közelében rekonstruálták a bronzkori „lakótelepet”, a látogatók „eredeti helyszínen” tanulmányozhatják – játszóházi feltételek mellett – „élhetik” az eredeti életmódot.

Diósjenő – tankönyvben

Újabb település iratkozott fel a honismereti-helytörténeti tankönyvekkel rendelkezők listájára. *Végh József* szerkesztésében, a Mikszáth Kiadó elegáns kiadásában jelent meg a könyv, mely a diósjenői Általános Iskola helyi tanterve szerint a program teljesítéséhez szükséges taneszköz.

Petőfi nyomában – megszerzte

A debreceni Pedellus Kiadó a kezdeményezője annak a segédkönyvsorozatnak, mely regionális ismeretek közreadásával járul hozzá a magyar irodalom tanításához. Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár, Békés kötetei után megjelent a Nógrád irodalmi emlékeit megjelenítő kötet is – köelve az 5. évfolyamra szánt tananyagot.

Elsőbbséget az oktatásnak

A franciaországi Rouen-ben rendezték 2000 résztvevővel az „Iskolázás elsőbbségi zónáinak” (francia betűszóval: a ZEP-eknek) nemzetközi konferenciáját. A francia oktatáspolitikai az iskolai esélyegyenlőtlenség problémájának kezelésére hosszú évek óta kísérletezik ezzel a programmal, melynek keretei között nem egyszerűen pozitív finanszírozási diszkriminációban részesülnek a hátrányos körzetek, hanem sajátos pedagógiai vállalkozás, projekt, program, s hozzá kapcsolódó teljesítmény is kívánatik a kiemelt támogatáshoz.

Zöld Kakas az esélyegyenlőségért

A Mentálhigiénés Programiroda volt a fő támogatója annak a szakmai konferenciának, mely a középiskolázásból kicentrifugálódó 15–22 évesek oktatási problémáiról szolt. A feladat iránt elkötelezett pedagógiai műhelyek – így egyebek közt a címben szereplő Zöld Kakas Líceum is – cseréltek tapasztalatokat pedagógiai, szociálpolitikai, oktatáspolitikai, mentálhigiénés megközelítésben. Kimondható: megindult a „második esély” iskoláinak, más kifejezéssel a „drop out” iskoláknak szakmai szekértáborra szerveződése.

Zsákomban a bábom

Ez a játékos elnevezése annak a fesztiválnak, melyet Sárospatakon rendeznek a Comenius Tanítóképző Főiskolán. A hagyományos rendezvény a „kamara-báb” műfajába csalogatja az érdeklődőket. A program szervezőjének, *Szentirmai Lászlónak*, a jeles szakembernek

most jelent meg a Nemzeti Tankönyvkiadónál „Játékok kézzel-bábbal” című módszertani kötete. A bábpedagógia gazdag évet zárhat majd, hiszen nyomdában van – a Baranya megyei Pedagógiai Intézet a kiadó – Kós Lajos „Bábvárás” című kötete is, mely szorosan követi a NAT vonatkozó előírásait.

Kós Lajos bábjai

Kós Lajos európai hírűvé tette egykor a Pécsi Bóbita Bábszínházat. Munkásságát összefoglaló kiállítást rendeztek növendékei. A jeles „művész-pedagógus új feladatra készül. A Baranya megyei pedagógiai intézet megbízásából a Nemzeti Alaptanterv megfelelő követelményeinek logikáját követve rendezti módszertani sorozatát több évtizedes bábjátékos tapasztalatait. A NAT-ot követő leprellő-sorozatok inspiráló hatással lehetnek óvodapedagógusra, tanítóra. A készülő videomelléklet funkcióban mutatja meg a megelevenedő tárgyakat.

Nevelésfilozófia

A Miskolci Egyetem tankönyvsorozatában adta ki az OKKER Kiadó *Mihály Ottó* könyvét. Címe: *Bevezetés a nevelésfilozófiába*.

Új könyvek, kiadványok

A környezeti nevelés iránt érdeklődők bizonyára szívesen forgatják *Lehoczky János* új könyvét. Címe: *Hasznoskönyv*. A környezeti neveséről közoktatási szakértőknek. Kiadója a Környezetgazdálkodási Intézet.

A művelődéstörténet iránt érdeklődők számára gazdag a választék. A Calibra adta ki *Szőcs Tibor* *Játsszunk Hellászt* című

munkáltató tankönyvét és szöveggyűjteményét. A Garabonciás alapítvány sorozatának első kötetében a reneszánsz táncokról olvashatunk (szerzője Kovács Gábor). *Csákvári József* könyve e tárgyban: *Műzsák testvérisége a stíluskorszakokban*. Kiadója: Alwex Typo.

A népszerű és sokoldalúan képzett szerzőpáros *Tibori Tímea* és *T. Kiss Tamás* szöveggyűjteménye aktuális, mégis újabb szakirodalmat nélkülöző kérdésben kalauzol. Címe: *Közösség és közösségi kommunikáció*. Az Okker a kötet kiadója.

A gyermekvédelmi törvény bizonyára felélénkíti a témakör iránti érdeklődést. *Herczog Mária* könyve a Pont Kiadónál (A gyermekvédelem dilemmái címmel) a törvény elfogadásának napján jelent meg. *Kerecsi Klára* könyve: *Erőszak és elhanyagolás a családban*. Kiadója a Közgazdasági és Jogi könyvkiadó. *Strausz Györgyné* (Fővárosi Pedagógiai Intézet) pedig az iskolai gyermekvédelemhez adott ki útmutatót.

KOMP-könyv

A Loránd Ferenc vezette munkacsoport (a KOMP-csoport) kötetben foglalja össze a magyar „komprehenzív iskola” programjáról, metodikájáról, fejlesztési eredményeiről összegyűjtött tapasztalatait. A komprehenzív program tantervei egyébként az OKI adatbankjából az Internetről leihívhatók (OKI96KOMPTÉK11-10)

Matiné

Ez a címe a Színház- és Filmművészeti Főiskola új szakmai folyóiratának, melynek érdekessége, hogy a hallgatók szerkesztik.

A nyelvtanár

A Nemzeti Tankönyvkiadó a gondozója *Medgyes Péter* frappáns című – *A nyelvtanár* – módszertani kézikönyvének.